

спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Р.В. Алієв ; Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2009. – 214 с.

8. Мельникова Н.А. Административная деятельность учреждений Федеральной службы исполнения наказаний : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 «Административное право, финансовое право, информационное право» / Н.А. Мельникова ; Академия управления МВД РФ. – М., 2011. – 270 с.

9. Шестаков А.В. Менеджмент и право : [курс лекций] / А.В. Шестаков. – М. : Дашков и К, 2000. – 398 с.

10. Цуруль О.А. Менеджмент у державних організаціях : [навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.] / О.А. Цуруль. – К. : КНЕУ, 2003. – 108 с.

11. Токарева В.І. Науково-теоретичні засади формування системи підготовки управління персоналу в Україні : [монографія] / В.І. Токарева. – Донецьк : Альматео, 2005. – 327 с.

12. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23 червня 2005 року № 2713-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 30. – Ст. 409.

СЕРГІЄНКО Н. А.,

здобувач

(Київський університет права

Національної академії наук України)

УДК 347.98

ВИКОНАВЧИЙ ЗБІР: ДО ПИТАННЯ ЗМІСТУ І ПРОБЛЕМ ОСКАРЖЕННЯ ЙОГО СТЯГНЕННЯ

У статті узагальнено погляди вчених-юристів щодо змісту поняття виконавчого збору, запропоновано власне бачення змісту цього поняття, розглянуто проблеми підвідомчості й підсудності справ щодо оскарження постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору.

Ключові слова: виконавче провадження, виконавчий збір, постанова про стягнення виконавчого збору.

В статье обобщены точки зрения ученых-юристов относительно содержания понятия исполнительного сбора, предложено собственное видение содержания данного понятия, рассмотрены проблемы подведомственности и подсудности дел об обжаловании постановлений государственного исполнителя о взыскании исполнительного сбора.

Ключевые слова: исполнительное производство, исполнительный сбор, постановление о взыскании исполнительного сбора.

In the article the author generalizes the views of scientists on the executive duty essence problem, offers own view of this matter essence, problems of appealation government executor's rulings on executive duty collection jurisdiction and dependence are considered.

Key words: executive process, executive duty, ruling on executive duty collection.

Вступ. Ст. 1 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено визначення виконавчого провадження як примусового виконання рішень. Положення ч. 1 ст. 2 вказаного Закону України примусове виконання рішень покладають на державну виконавчу службу. З наведеного випливає, що в межах виконавчого провадження здійснюється саме примусове виконання рішень. Загальні питання примусового виконання рішень розглянуті в наукових працях С.Я. Фурси, Ю.В. Білоусова, С.В. Щербак, Р.О. Ляшенка, Д.Х. Валєєва та інших науковців. Ураховуючи, що, згідно з положеннями ст. ст. 25, 27, 28 Закону України «Про виконавче провадження», під час примусового виконання рішень передбачається стягнення виконавчого збору, питання виконавчого збору були предметом дослідження юристів-науковців (А.М. Авторгова, І.С. Ніколаєва, Г.В. Стадніка). Водночас питання змісту поняття виконавчого збору залишається дискусійним, а судова практика розгляду справ щодо оскарження постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору характеризується диферентністю (навіть у контексті підвідомчості й підсудності таких справ). З огляду на вказане, актуальним видається дослідження питань змісту поняття виконавчого збору та судової практики розгляду справ про оскарження постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору.

Постановка завдання. Ураховуючи наведене, метою статті є аналіз і узагальнення наукових підходів до визначення змісту поняття виконавчого збору, аналіз судової практики щодо підвідомчості й підсудності справ щодо оскарження постанов державного виконавця.

Результати дослідження. Аналіз положень ст. 25 Закону України «Про виконавче провадження» надає можливість резюмувати, що примусове виконання рішення бере початок за відсутності самостійного виконання рішення боржником упродовж строку на самостійне виконання та документального підтвердження такого виконання. Відтак строк, наданий боржнику на самостійне виконання рішення, є періодом часу в межах виконавчого провадження (оскільки має місце після відкриття виконавчого провадження), але не є періодом примусового виконання. На користь вказаного свідчать і положення ст. 27 Закону України «Про виконавче провадження». Водночас резюмовані умовиводи в контексті визначення поняття виконавчого провадження (ст. 1 Закону України «Про виконавче провадження») є суперечливими, адже саме поняття виконавчого провадження визначається як примусове виконання рішень. З урахуванням положень ст. ст. 25, 27, 28 Закону України «Про виконавче провадження» стягнення виконавчого збору здійснюється в разі невиконання боржником рішення у строк, установлений ч. 2 ст. 25 Закону України «Про виконавче провадження»; натомість при отриманні державним виконавцем документального підтвердження про повне виконання рішення боржником до початку його примусового виконання виконавче провадження підлягає завершенню, а виконавчий збір і витрати, пов'язані з організацією та проведенням виконавчих дій, не стягуються. З огляду на викладене вище можна було б уважати, що підставою стягнення виконавчого збору є здійснення примусового виконання рішення, тобто відповідної сукупності дій державного виконавця, спрямованих на примусове виконання. У цьому контексті І.С. Ніколаєв зазначає, що виконавчий збір – це плата за послугу стосовно примусового виконання судового рішення [1]. Проте положення ч. 1 ст. 28 Закону України «Про виконавче провадження» не ставлять стягнення виконавчого збору в залежність від фактично здійснених державним виконавцем дій щодо примусового виконання, адже виконавчий збір підлягає стягненню також у випадках повернення виконавчого документа без виконання за письмовою заявою стягувача й у разі самостійного виконання боржником рішення після початку його примусового виконання. З цих самих підстав не можна беззаперечно погодитись із тезами юристів-дослідників, які стверджують, що для виникнення підстави для стягнення виконавчого збору державний виконавець повинен фактично виконати рішення [2].

Але вченими-юристами розглядаються й інші точки зору щодо виконавчого збору. Г.В. Стаднік зазначає, що в загальному вигляді виконавчий збір є коштами, що стягуються державними виконавцями із суб'єктів виконавчого провадження – боржників, які в добровільному порядку в установлені терміни не виконали своїх зобов'язань у межах відкритого

виконавчого провадження [9, с. 161]. При цьому автор указує, що виконавчий збір не є платою за державну послугу, але виконавчим збором держава, справді, компенсує певною мірою свої витрати з примусового виконання судового рішення. Що стосується наділення виконавчого збору функцією штрафної санкції, то, дійсно, виходячи з юридичних підстав його нарахування, він може розглядатися як своєрідна штрафна санкція, яка застосовується в разі невиконання боржником у добровільному порядку вимог виконавчого документа [9, с. 158]. Позицію про штрафну природу виконавчого збору підтримує й А.М. Авторгов, зазначаючи, що виконавчий збір – це вид майнової відповідальності боржника, штраф, який стягується з боржника, котрий не виконав судового рішення в строк, наданий для його добровільного виконання, та який обчислюється в процентному відношенні до суми невиконаного судового рішення чи до його частини або в законодавчо визначеній сумі (для немайнових рішень) [1]. Натомість С.Я. Фурса, Є.І. Фурса, С.В. Щербак зазначають, що, визначаючи юридичну природу виконавчого збору, не можна вважати його майновою відповідальністю, оскільки для останньої обов'язковим є вчинення правопорушення й, відповідно, наявність ознаки вини, чого не буде у випадку добровільного невиконання рішення суду чи іншого юрисдикційного органу після відкриття виконавчого провадження та пропозиції державного виконавця боржнику про добровільне виконання [17, с. 452–453]. Стосовно наведеного доцільно зауважити, що ч. 5 ст. 124 Конституції України передбачає, що судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України. Відтак особа, щодо якої ухвалено рішення і якій належить його виконання, зобов'язана його виконати. На випадок невиконання такого рішення самостійно передбачено його примусове виконання, але останнє не підміняє собою вищевказаний обов'язок зобов'язаної особи.

Штрафний характер виконавчого збору відображено не лише в теоретичних напрацюваннях учених-юристів. У постанові Конституційного Суду Російської Федерації від 30 липня 2001 р. № 13-П визначено, що виконавчий збір являє собою санкцію штрафного характеру, тобто покладення на боржника обов'язку вчинити певну додаткову виплату як міру його публічно-правової відповідальності, яка виникає у зв'язку з учиненим ним правопорушенням в процесі виконавчого провадження [7].

Позиція, що виконавчий збір є санкцією відповідальності майнового характеру, яка накладається на боржника за невиконання рішення у строк, установлений для його самостійного виконання, наведена в п. 6 Постанови пленуму Вищого адміністративного суду України «Про практику застосування адміністративними судами законодавства у справах із приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби» від 13 грудня 2010 р. № 3 [8] і широко застосовуються вітчизняними судами [15; 3; 10].

Визначення виконавчого збору як майнової санкції за невиконання рішення впродовж строку самостійного виконання відображає один із аспектів сутності виконавчого збору – штрафний (покладення на боржника негативних наслідків за невиконання рішення впродовж строку самостійного виконання). Але фокусування виключно на цьому аспекті виконавчого збору унеможлиблює його сутнісне диференціювання від інших видів відповідальності за невиконання рішення, зокрема штрафу. Особливо це помітно при виконанні рішень про зобов'язання боржника виконати певні дії, рішення про поновлення на роботі. У випадку невиконання боржником указаних рішень у строки на самостійне виконання у державного виконавця будуть підстави стягнути з нього виконавчий збір, відповідно до положень ч. 1 ст. 28 Закону України «Про виконавче провадження». Водночас, відповідно до ч. 1 ст. 90 вказаного Закону України, у разі невиконання без поважних причин у встановлений державним виконавцем строк рішення, що зобов'язує боржника виконати певні дії, та рішення про поновлення на роботі державний виконавець виносить постанову про накладення штрафу на боржника. Отже, за невиконання боржником указаних рішень у відповідні строки з нього має бути стягнуто виконавчий збір і накладено штраф. У цьому випадку законодавством не передбачено, чим сутнісно відрізняються виконавчий збір і штраф, адже, як було зазначено вище щодо відповідної категорії рішень, вони обидва є санкціями за невиконання рішення самостійно.

Як убачається, доцільно розглядати виконавчий збір через сукупність його штрафного аспекту (виконавчий збір як майнова санкція за невиконання рішення впродовж строку самостійного виконання) та компенсаційного (виконавчий збір як компенсація (плата) за дії державного виконавця, учинені для примусового виконання рішення). Такий підхід застосовується деякими судами під час розгляду відповідних категорій справи. Наприклад, Вищий господарський суд України в Постанові від 25 грудня 2014 р. у справі № 6/507 погодився з висновками судів попередніх інстанцій про правовірність постанови державного виконавця про стягнення виконавчого збору, оскільки були встановлені обставини невиконання боржником рішення впродовж строку на самостійне виконання і здійснення державним виконавцем заходів примусового виконання рішення [4]; Вищий адміністративний суд України в ухвалі від 17 квітня 2014 р. провадження К/9991/59965/12 погодився з висновками судів нижчих інстанцій, що постанова про стягнення виконавчого збору прийнята відповідно до вимог закону, ураховуючи, що судами попередніх інстанцій встановлено, що позивачем добровільно в семиденних строк наказ суду не виконано, унаслідок чого державним виконавцем були вжиті заходи примусового виконання [14].

Положення ч. 1 ст. 28 Закону України «Про виконавче провадження» передбачають, що постанова про стягнення виконавчого збору може бути оскаржена в десятиденний строк у порядку, встановленому цим Законом. Ч. 4 ст. 82 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця або іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення можуть бути оскаржені сторонами до суду, який видав виконавчий документ, а іншими учасниками виконавчого провадження й особами, які залучаються до проведення виконавчих дій, – до відповідного адміністративного суду в порядку, визначеному законом. Незважаючи на відносну однозначність вищевказаних законодавчих положень, питання підвідомчості справ щодо оскарження постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору є дискусійним. Так, у практиці господарських судів має місце буквальне тлумачення положень ч. 1 ст. 28 та ч. 4 ст. 82 Закону України «Про виконавче провадження» (справа про оскарження постанови державного виконавця про стягнення виконавчого збору підлягає розгляду господарським судом і, відповідно, у порядку господарського судочинства, якщо така постанова винесена у виконавчому провадженні щодо виконання судового рішення, виконавчий документ на яке видав господарський суд, і таку постанову оскаржує сторона виконавчого провадження). Щодо вказаного можна навести постанови Вищого господарського суду України від 25 грудня 2014 р. у справі № 904/5521/13 [5], у справі № 6/507 [4], у справі 15/5005/16815/2011 [6].

В абз. 4 п. 6 Постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про практику застосування адміністративними судами законодавства у справах із приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби» від 13 грудня 2010 р. № 3 [8] передбачається, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи з приводу оскарження постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій і накладенням штрафу, прийнятих у виконавчих провадженнях щодо примусового виконання всіх виконавчих документів незалежно від того, яким органом, у тому числі судом якої юрисдикції, вони видані. Також до юрисдикції адміністративних судів належать справи про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби, прийнятих (учинених, допущених) під час примусового виконання постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій і накладенням штрафу, як виконавчих документів в окремому виконавчому провадженні [8]. Отже, юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи щодо оскарження як постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, які не винесені в окреме виконавче провадження (виконуються в межах відкритого виконавчого провадження з виконання рішення, не виконаного боржником упродовж строку на самостійне виконання), так і постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, які винесені в окреме виконавче провадження

(виконуються в межах виконавчого провадження про стягнення виконавчого збору). Висновок Пленуму Вищого адміністративного суду України, зазначений вище, обґрунтований положеннями пп. 7 ч. 2 ст. 17 Закону України «Про виконавче провадження» (постанови державного виконавця про стягнення виконавчого збору, витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій і накладенням штрафу, є виконавчими документами) та формулюваннями, що, якщо виконавче провадження закінчено, а виконавчий збір, витрати на проведення виконавчих дій або штраф не стягнуто, відповідна постанова виділяється в окреме провадження й підлягає виконанню в загальному порядку. Як видається, остання теза не обґрунтовує відповідний висновок Пленуму Вищого адміністративного суду України, а скоріше спростовує його, адже, відповідно до ч. 7 ст. 28 Закону України «Про виконавче провадження», **виконавче провадження за постановою про стягнення виконавчого збору відкривається і виконується в загальному порядку в тому випадку, якщо завершено виконавче провадження** з виконання рішення немайнового характеру **чи закінчено виконавче провадження** з підстав, передбачених ст. 49 цього Закону, **якщо виконавчий збір у цих виконавчих провадженнях не стягнуто.**

Отже, приписами ч. 7 ст. 28 Закону України «Про виконавче провадження» в сукупності з приписами ч. 4 ст. 82 вказаного Закону України можна було б обґрунтувати, що постанови державного виконавця про стягнення виконавчого збору, які не винесені в окреме виконавче провадження (виконуються в межах відкритого виконавчого провадження з виконання судового рішення, не виконаного боржником упродовж строку на самостійне виконання) мають оскаржуватись у порядку відповідного виду судочинства до суду, який видав виконавчий документ; а постанови державного виконавця про стягнення виконавчого збору, які винесені в окреме виконавче провадження, – у порядку адміністративного судочинства до відповідного адміністративного суду. Адміністративні суди здебільшого на вищевказане уваги не звертають і слідує вектору практики, заданому абз. 4 п. 6 Постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про практику застосування адміністративними судами законодавства у справах із приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби» від 13 грудня 2010 р. № 3 [13; 10].

У контексті підвідомчості справ про оскарження постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору юрисдикції адміністративних судів доцільно звернути увагу на підсудність цієї категорії справ. Зокрема, дискусійним у судовій практиці є питанням підсудності справ щодо оскарження постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, винесених при виконанні судових рішень, ухвалених місцевими загальними судами в порядку цивільного судочинства. Так, справа про оскарження постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору у виконавчому провадженні, відкритому на примусове виконання рішення місцевого загального суду в цивільній справі, за позовом боржників у вказаному виконавчому провадженні розглянута окружним адміністративним судом із ухваленням постанови про часткове задоволення позову. Суд апеляційної інстанції це судові рішення залишив без змін. Переглядаючи наведені судові рішення, Вищий адміністративний суд України в ухвалі від 09 жовтня 2014 р. провадження № К/800/16239/14 послався на положення Постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про практику застосування адміністративними судами законодавства у справах із приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби» від 13 грудня 2010 р. № 3, указав, **що місцевим загальним судам як адміністративним судам також предметно підсудні адміністративні справи з приводу оскарження постанов державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби про стягнення виконавчого збору, витрат на проведення виконавчих дій і накладення штрафу в ході виконання ними ухвалених цими судами рішень**, судові рішення суду першої та апеляційної інстанції скасував, а справу направив на новий розгляд до суду першої інстанції [11]. Натомість в ухвалі від 13 березня 2014 р. провадження № К/800/52244/13 Вищий адміністративний суд України не звернув уваги на те, що справа про оскарження постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору у виконавчому провадженні, відкритому на примусове виконання рішення

місцевого загального суду в цивільній справі, за позовом боржника в указаному виконавчому провадженні розглянута окружним адміністративним судом (а не місцевим загальним судом, який видав відповідний виконавчий документ, як адміністративним судом, про що йдеться в п. 9 Постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про практику застосування адміністративними судами законодавства у справах із приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби» від 13 грудня 2010 р. № 3), відповідно, судові рішення нижчих судів щодо розгляду справи по суті суд касаційної інстанції залишив без змін [12]. Аналогічна позиція викладена в ухвалі Вищого адміністративного суду від 29 січня 2014 р. провадження № К/800/24633/13 [16].

Висновки. Виконавчий збір доцільно розглядати через сукупність його штрафного аспекту (виконавчий збір як майнова санкція за невиконання рішення впродовж строку самостійного виконання) та компенсаційного (виконавчий збір як компенсація (плата) за дії державного виконавця, учинені для примусового виконання рішення). Судова практика розгляду справ щодо оскарження постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору характеризується неоднозначністю, зокрема, в питаннях підвідомчості й підсудності відповідної категорії справ. Вирішення наведених питань убачається можливим за результатами спрямувань судової практики у відповідних справах вищими судами відповідних юрисдикцій на рівні узагальнень; неухильним слідуванням судами всіх інстанцій вимогам закону та узагальненням практики вирішення відповідної категорії справ.

Список використаних джерел:

1. «Платить, бо потурбували ...». Про деякі проблемні аспекти стягнення державною виконавчого збору // Закон і бізнес. – 2012. – № 36 (1075) 08.09 – 14.09.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/11551-styagnennya_derzhavoyu_vikonavchogo_zboru_problemnii_aspekti.html.
2. Белкін М. Стягнення виконавчого збору: вимоги законодавства і судова практика // Юридичний журнал. – 2009. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3146>.
3. Постанова Вищого адміністративного суду України від 30 жовтня 2014 року // Архів Вищого адміністративного суду. [Провадження] № К/800/20837/14.
4. Постанова Вищого господарського суду України від 25 грудня 2014 року // Архів Вищого господарського суду України. Справа № 6/507.
5. Постанова Вищого господарського суду України від 25 грудня 2014 року // Архів Вищого господарського суду України. Справа № 904/5521/13.
6. Постанова Вищого господарського суду України від 25 грудня 2014 року // Архів Вищого господарського суду України. Справа № 15/5005/16815/2011.
7. Постановление Конституционного суда Российской Федерации от 30 июля 2001 года № 13-П [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://poisk-zakona.ru/149718.html>.
8. Про практику застосування адміністративними судами законодавства у справах із приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби : Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 13.12.2010 року № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0003760-10>.
9. Стаднік Г. Правова природа виконавчого збору: фінансово-правові аспекти / Г. Стаднік // Право України : юридичний журнал / Міністерство юстиції України ; Конституційний Суд України та ін. – Київ, 2009. – № 11. – С. 156–164.
10. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 06 червня 2014 року // Архів Вищого адміністративного суду України. [Провадження] № К/9991/6671/12.
11. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 09 жовтня 2014 року // Архів Вищого адміністративного суду України. [Провадження] № К/800/16239/14.
12. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 13 березня 2014 року // Архів Вищого адміністративного суду України. [Провадження] № К/800/52244/13.

13. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 14 січня 2015 року // Архів Вищого адміністративного суду України. [Провадження] № К/800/1070/14.
14. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 17 квітня 2014 року // Архів Вищого адміністративного суду України. [Провадження] № К/9991/59965/12.
15. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 25 листопада 2014 року // Архів Вищого адміністративного суду. [Провадження] № К/9991/20964/12.
16. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 29 січня 2014 року // Архів Вищого адміністративного суду України. [Провадження] № К/800/24633/13.
17. Фурса С.Я. Закони України «Про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: [наук.-практ. комент.] / С.Я. Фурса, Є.І. Фурса, С.В. Щербак. – К.: Видавець Фурса С.Я.; КНТ, 2008. – 1172 с.

СІКОРСЬКИЙ О. П.,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри правознавства
(Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова)

УДК 342.9 + 355

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДОБРОВОЛЬЧИХ БАТАЛЬЙОНІВ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано чинно нормативно-правові положення, що регламентують можливість добровільної участі громадян у діяльності збройних формувань. Надано визначення добровольчих батальйонів, яке відповідає сучасному стану суспільно-політичної ситуації в Україні. Приділено безпосередню увагу проблемам правового забезпечення діяльності добровольчих батальйонів і, відповідно, запропоновано конкретні шляхи їх вирішення.

Ключові слова: оборона держави, військові формування, антитерористична операція, добровольчі батальйони.

В статье проанализированы действующие нормативно-правовые положения, которые регламентируют возможность добровольного участия граждан в деятельности вооруженных формирований. Дано определение добровольческих батальонов, которое соответствует современному состоянию общественно-политической ситуации в Украине. Уделено непосредственное внимание проблемам правового обеспечения деятельности добровольческих батальонов и, соответственно, предложены конкретные пути их решения.

Ключевые слова: оборона государства, военные формирования, антитеррористическая операция, добровольческие батальоны.

In the articles analysed operating Normatively legal acts, that regulate possibility of citizens voluntarily participation in activity of the armed formings. As a result, the author gives the determination of volunteer battalions. The author spares his attention to the problems of the legal regulation of volunteer battalions activity and offers the concrete ways of their decision.

Key words: defensive of the state, armed formings, anti-terror operation, volunteer battalions.

